

خرجی که دخلت رانیآورد

در شماره قبل در مورد «درآمد» سخن گفتیم. در این نوبت در مورد «شیوه هزینه کردن درآمد» سخن خواهیم گفت. از دیدگاه دینی، هزینه کردن نیز مانند درآمد دارای معیارها و ضوابطی است. یکی از تصورات نادرستی که باعث سوءتفاهم در هزینه کردنها شده، آن است که خرج کردن درآمد امری شخصی است و فرد در قبال آن مسئولیتی ندارد؛ در حالی که اینگونه نیست.

شیوه هزینه کردن

در قیامت از چه کسی می پرسند؟

جدا از تأمل در چگونگی کسب درآمد، باید به مصرف درآمد و نوع هزینه کردن آن نیز اندیشید. پس به فرض حلال بودن درآمد، انسانها حق ندارند درآمد حلالشان را هرگونه و هر اندازه که بخواهند، مصرف کنند.

در آموزه های دینی آمده است که در آخرت، همان طور که از چگونگی کسب درآمد سؤال می شود، نوع خرج کردن آن نیز مورد پرسش قرار می گیرد. از پیامبر (ص) نقل شده است که فرمود: «در قیامت بنده قدم از قدم بر نمی دارد، مگر آنکه از چهار چیز از او سؤال شود: یکی این است که مال خود را چگونه به دست آورده است، دیگر آنکه چگونه آن را خرج کرده است و...» (بحارالانوار، جلد ۶: ص ۲۵۸).

الگوی درست هزینه کردن درآمد

اگر بپذیریم که هر خانواده بنگاه اقتصادی کوچکی است که مثل هر بنگاه اقتصادی دیگری به مدیریت منابع نیاز دارد، می پذیریم که باید با اندیشه و با برنامه عمل کرد.

شیوه هزینه کردن درآمد

■ هزینه ها و مصارف شخصی و رفاه خانواده

آیات و روایات زیادی تأکید دارند که انسان باید از نعمت های

حلال مادی در جهت رفع نیازهایش استفاده کند. در شماری از روایات آمده است که خداوند دوست دارد بهره‌گیری از نعمت‌هایی را که به بنده‌اش داده است، ببیند.

پیامبر (ص) فرمود: «خداوند متعال زیباست و زیبایی را دوست دارد و دوست دارد اثر نعمت خود را در بنده‌اش ببیند. او فقر و فقرنمایی را دشمن دارد» (میزان الحکمة، جلد ۲: ۷۷۳).

اسلام هیچ‌گاه انسان را از مصرف به‌جا و مناسب باز نداشته است. در قرآن مجید آمده است: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چیزهای پاکیزه‌ای را که خدا برای شما حلال کرده است، حرام نکنید و از حد تجاوز نکنید؛ زیرا خدا متجاوزان را دوست ندارد» (مائده / ۸۷).

تأمین نیازهای خانواده نیز مورد تأکید است. این موضوع آن‌قدر اهمیت دارد که در روایتی از امام سجاد (ع) آمده: «پسندیده‌ترین شما نزد خدا آن کس است که رفاه بیشتری را برای خانواده خود فراهم آورد» (الحیاء، جلد ۶: ۲۰۶).

■ کمک به نیازمندان و دیگر خدمات اجتماعی

انسان مسلمان افزون بر نیازهای شخصی در زندگی، بخشی از درآمد خود را به نیازمندان و دیگر مشارکت‌های اجتماعی اختصاص می‌دهد. او تنها به فکر خود نیست و به دیگران نیز می‌اندیشد و با این کارهای خیر، رضای خدا را در نظر دارد. او زندگی را در وسعت بی‌پایان خود در نظر می‌گیرد و این است که توشه راه فراهم می‌آورد. او از قرآن آموخته است که: «با آنچه خدایت داده است، سرای آخرت را بجوی و سهم خود را از دنیا فراموش نکن و همچنان که خدا به تو نیکی کرده است، نیکی کن» (قصص / ۷۷).

در روایات اسلامی مکرر تأکید شده که این‌گونه هزینه کردن‌ها در واقع ذخیره‌سازی برای زندگی پس از مرگ است. انسان مسلمان از امام علی (ع) آموخته است که: «اسراف را رها کن، میانه‌روی را در پیش گیر و امروز را به یاد فردا باش و از مال به اندازه ضرورت نگاه دار و اضافه آن را برای روز نیازمندی‌ات در قیامت، با صدقه و انفاق پیش فرست» (نهج‌البلاغه، نامه ۲۱).

■ پس‌انداز، سرمایه‌گذاری تولیدی و تجاری

بخش سوم هزینه‌ها سرمایه‌گذاری است، برای اینکه همه سرمایه را مصرف نکنند و نیازمند نشود.

نکته‌ای که نباید فراموش کنیم، مدیریت هزینه‌هاست. زیرا بین این سه بخش معادله‌ای برقرار است. نبود تعادل و اعتدال در آن‌ها باعث آسیب رسیدن به پایداری اقتصاد خانواده در درازمدت و نیز نبود تعادل اجتماعی خواهد شد. پس تنظیم مخارج مصرفی بسیار اهمیت دارد. این موضوع همان است که امام سجاد (ع) در قالب یک دعا به ما تعلیم داده است.

«پروردگارا! به محمد و آل محمد درود فرست و مرا از اسراف و زیاده‌روی باز دار و بر بخشش و میانه‌روی قوام ده و تنظیم امور زندگی را به من بیاموز و مرا از تزیین نعمت‌ها باز دار» (صحیفه سجاده، دعای ۳۰).

